

Dėl viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams

Byla Nr. 3/2024

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO 2 DALIES (2009 M. GRUODŽIO 22 D. REDAKCIJA) 16 PUNKTO ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2024 m. gruodžio 18 d. Nr. KT101-N15/2024

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Tomo Davulio, Gintaro Godos, Aurelijaus Gutausko, Giedrės Lastauskienės, Algio Norkūno, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Stasio Šedbaro,

sekretoriaujant Daivai Pitrenaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2024 m. gruodžio 11 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 3/2024 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. vasario 14 d. nutarime Nr. 121 „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą“ išdėstytą prašymą Nr. 1B-2/2024 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalims, 29 straipsniui, 38 straipsnio 1, 2 dalims, 138 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punktas.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjos argumentai

1. Pareiškėjos Vyriausybės prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Pareiškėja savo poziciją dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties konstituciniam teisinės valstybės principui grindžia oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kad įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna. Tačiau, pasak pareiškėjos, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme (2009 m. liepos 14 d. redakcija; toliau – ir Įstatymas) apibrėžta tik viena iš jo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte vartojamų sąvokų – sąvoka „skatinimas“, bet liko teisiškai neapibrėžta sąvoka „šeimos vertybių niekinimas“. Be to, iš ginčijamos nuostatos formuluotės ir konstrukcijos neaišku, ar šis punktas turėtų būti taikomas nustačius abu sudėtinius elementus, ar jie galėtų būti laikomi atskirais viešosios informacijos priskyrimo

neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai pagrindais. Pareiškėja pažymi, kad į šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamo teisinio reguliavimo nepakankamą aiškumą atkreipė dėmesį ir Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) 2023 m. sausio 23 d. sprendime byloje *Macatė prieš Lietuvą* vertindamas jo pagrindu pritaikyto viešosios informacijos skelbimo apribojimo teisėtumą. Esant tokiam teisinio reguliavimo neapibrėžtumui, galutinis apsisprendimas, kaip aiškinti šias konstitucinę asmenų saviraiškos laisvę ribojančias Įstatymo nuostatas, paliktas jas taikančių subjektų diskrecijai ir taip sukurtos prielaidos jas interpretuoti ir taikyti diskriminaciniu būdu.

1.2. Pareiškėja pažymi, kad EŽTT, sprendime byloje *Macatė prieš Lietuvą* įvertinęs Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto priėmimo aplinkybes ir taikymo atvejus, konstatavo, kad minėtos nuostatos tikslas – neleisti vaikams susipažinti su informacija, kurioje tos pačios lyties asmenų santykiai vaizduojami kaip iš esmės lygiaverčiai skirtingų lyčių santykiams, pripažįstant tokią informaciją žalinga, ir padarė išvadą, kad buvo pažeistas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 10 straipsnis, saugantis saviraiškos laisvę. Konstitucijos 25 straipsnyje žmogui taip pat yra laiduojama įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisvė, kuri pagal turinį koreliuoja su Konvencijos 10 straipsniu. Atsižvelgdama į konstitucinių teisių ir laisvių ribojimo oficialiąją konstitucinę doktriną, pareiškėja pažymi, kad Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte numatytas ribojimas ne tik turi atitikti būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijų ir konstitucinį proporcingumo principą, bet ir privalo derėti su kitomis Konstitucijoje įtvirtintomis vertybėmis. EŽTT priimdamas sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą*, atlikęs ribojimų teisėtumo ir proporcingumo testą, nustatė, kad aptariama Įstatymo norma nesuderinama su demokratinėi visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos sąvokomis. Taigi, pasak pareiškėjos, Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintas viešosios informacijos priskyrimo neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai pagrindas, sukūręs teisinę prielaidą uždrausti skleisti viešąją informaciją, tos pačios lyties asmenų santykius vaizduojančią kaip iš esmės lygiaverčius skirtingų lyčių santykiams, ne tik neatitinka būtinumo kriterijaus, bet ir paneigia Konstitucijos 29 ir 38 straipsniuose įtvirtintas teises ir laisves, kaip jos aiškinamos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas negali būti laikomas suderinamu su Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtinta įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisve.

1.3. Remdamasi EŽTT sprendime byloje *Macatė prieš Lietuvą* pateiktu vertinimu, kad Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte nustatytas teisinis reguliavimas sukūrė teisinę prielaidą teikti pirmenybę vieniems santykių ir šeimos tipams, o ne kitiems, skirtingų lyčių santykius laikant socialiai priimtinesniais ir vertingesniais nei tos pačios lyties asmenų santykius, taip prisidedant prie pastarųjų stigmatizacijos, ir oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kad demokratinėje teisinėje valstybėje tam tikru laikotarpiu vyraujančios daugumos visuomenės narių nuostatos ar stereotipai negali būti konstituciškai pateisinamas pagrindas, remiantis konstituciškai svarbiais tikslais, diskriminuoti asmenis vien dėl jų lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, riboti pagal Konstituciją garantuojamų teisių (2019 m. sausio 11 d. nutarimas), konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto, įtvirtinto Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalies nuostatose; kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu (2019 m. sausio 11 d. nutarimas), pareiškėja teigia, kad yra teisinė prielaidos Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą vertinti kaip nesuderinamą nei su Konstitucijos 29 straipsniu, nei su 38 straipsniu.

1.4. Remdamasi oficialiąja konstitucine doktrina pareiškėja teigia, kad EŽTT sprendimas byloje *Macatė prieš Lietuvą*, kuriame konstatuota, kad Konvencijos 10 straipsnio pažeidimą tiesiogiai nulėmė vidaus teisės aktai, leidžia kelti pagrįstas abejones dėl Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto suderinamumo su Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalimi, pagal kurią Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Pareiškėja, grįsdama savo poziciją oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, suformuluotomis aiškinant Konstitucijos 138 straipsnį, *inter alia*, kad valstybė turi pozityvią pareigą pašalinti Įstatymo nesuderinamumą su Konvencija, užtikrindama priemones Konvencijoje nustatytų teisių apsaugai ir jų veiksmingai teisei gynybai, pažymi, kad Lietuvos Respublika turi konstitucinę pareigą užtikrinti tinkamą iš Konvencijos kylančių teisių ir laisvių, šiuo atveju teisės laisvai skleisti informaciją, teisinę gynybą.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovo Seimo nario Tomo Vytauto Raskevičiaus rašytiniai paaiškinimai. Juose sutinkama su pareiškėjos prašyme pateikta pozicija, kad ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai.

Suinteresuoto asmens atstovas remiasi oficialiąja konstitucine doktrina, suformuota aiškinant konstitucinę šeimos sampratą, kurioje, be kita ko, pažymėta, kad konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto, ir, kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu. Pažymi, kad atsižvelgiant į oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas ir į ginčijamo teisinio reguliavimo priėmimo aplinkybes, iš kurių matyti, kad pagrindinis priimtos nuostatos tikslas buvo uždrausti viešosios informacijos apie kitokias šeimas, nei sudarytos santuokos pagrindu, skleidimą nepilnamečiams, t. y. riboti informacijos apie homoseksualius asmenis skleidimą nepilnamečiams, nuostata „šeimos vertybių niekinimas“ traktuojama kaip turinti neigiamą kontekstą ir aiškinama kaip diskriminuojanti šeimas, kurios sudarytos ne santuokos tarp vyro ir moters pagrindu.

Suinteresuoto asmens atstovo teigimu, Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkte įtvirtintas viešosios informacijos priskyrimo neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai pagrindas, kuriuo sukurtos teisinės prielaidos uždrausti skleisti viešąją informaciją, tos pačios lyties asmenų santykius vaizduojančią kaip iš esmės lygiaverčius skirtingų lyčių santykiams, ne tik neatitinka būtinumo kriterijaus, bet ir paneigia Konstitucijos 29 ir 38 straipsniuose įtvirtintas teises ir laisves, kaip jos aiškinamos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, taip pat nesuderinamas su Konstitucijos 25 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtinta įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisve.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

3. Seimas 2002 m. rugsėjo 10 d. priėmė Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą, jis ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia*, Seimo 2009 m. liepos 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymu, kuriuo jis išdėstytas nauja redakcija. Naujai redakcijai dar neįsigaliojus, Įstatymas buvo iš dalies pakeistas ir papildytas 2009 m. gruodžio 22 d. priimtu Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu (toliau – ir Įstatymo pakeitimo įstatymas); nauja redakcija išdėstytas Įstatymas ir Įstatymo pakeitimo įstatymas įsigaliojo 2010 m. kovo 1 d.

3.1. Įstatymas nustato viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, kriterijus, jos skleidimo tvarką, taip pat šios informacijos rengėjų, skleidėjų ir jų dalyvių, žurnalistų ir jų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų teises, pareigas ir atsakomybę; jis taikomas visai viešajai informacijai (1 straipsnis (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija)).

3.2. Įstatymo 3 straipsnyje „Pagrindiniai nepilnamečių interesų visuomenės informavimo srityje apsaugos ir įgyvendinimo principai“ (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) įtvirtinti *inter alia* šie nepilnamečių interesų visuomenės informavimo srityje apsaugos ir įgyvendinimo principai:

– valstybės ir valstybės institucijų, viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų ir jų dalyvių, žurnalistų ir jų profesinių organizacijų, taip pat nepilnamečių tėvų (globėjų, rūpintojų) pareigų ir atsakomybės už nepilnamečių interesų apsaugą derinimas (3 punktas);

– informacijos, kuri prisideda prie vaiko socialinės, dvasinės ir dorovinės gerovės ir skatina jo fizinį bei psichinį vystymąsi, sklaidos skatinimas (4 punktas).

4. Įstatymo 4 straipsnyje „Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija“ (su 2009 m. gruodžio 22 d. pakeitimais), kurio 2 dalies 16 punktą ginčija pareiškėja, *inter alia* nustatyta:

„1. Neigiamą poveikį nepilnamečiams darančia informacija laikoma tokia viešoji informacija, kuri gali būti žalinga nepilnamečių psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi.

2. Neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama ši viešoji informacija:

1) smurtinio pobūdžio, skatinanti agresyvumą ir nepagarbą gyvybei;

2) kai skatinamas turto naikinimas ar gadinimas;

3) kai stambiu planu rodomas mirusio, mirštančio arba žiauriai sužaloto žmogaus kūnas, išskyrus atvejus, kai toks rodymas reikalingas asmens tapatybei nustatyti;

4) erotinio pobūdžio;

5) sukelianti baimę ar siaubą;

6) skatinanti lošti, raginanti, siūlanti dalyvauti azartiniuose lošimuose ir kituose žaidimuose, kuriuose sudaromas lengvo laimėjimo įspūdis;

7) kuria palankiai vertinama priklausomybė nuo narkotinių, toksinių, psichotropinių medžiagų, tabako ar alkoholio, taip pat nuo kitų medžiagų, kurios vartojamos arba gali būti vartojamos svaiginimosi tikslais, ir kuria skatinamas jų vartojimas, gamyba, platinimas ar įsigijimas;

8) skatinanti savęs žalojimą ar savižudybę, detalizuojanti savižudybės priemones ir aplinkybes;

9) kuria teigiamai vertinama nusikalstama veika ar idealizuojami nusikaltėliai;

10) susijusi su nusikalstamos veikos modeliavimu;

11) kuria skatinamas žmogaus orumą žeminantis elgesys;

12) kuria iš žmogaus ar žmonių grupės tyčiojamasi arba žmogus ar žmonių grupė niekinami dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, neįgalumo, seksualinės orientacijos, socialinės padėties, kalbos, tikėjimo, įsitikinimų, pažiūrų ar kitais panašiais pagrindais;

13) kai demonstruojami inscenizuoti paranormalūs reiškiniai, sudarant šių reiškinų tikrumo įspūdį;

14) kuria skatinama nepilnamečių seksualinė prievarta ir jų išnaudojimas, nepilnamečių lytiniai santykiai;

15) kuria skatinami lytiniai santykiai;

16) kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata;

17) kai vartojami nešvankūs posakiai, žodžiai ar nepadorūs gestai;

18) kai patariama, kaip pasigaminti, įsigyti ar naudoti sprogmenis, narkotines ar psichotropines medžiagas, taip pat kitus gyvybei ar sveikatai pavojingus dalykus;

19) kuria skatinami blogi mitybos, higienos ir fizinio pasyvumo įpročiai;

20) kai demonstruojami masinės hipnozės seansai, kurių poveikio objektas yra visuomenės informavimo priemonės auditorija;

<...>.

3. Neigiamą poveikį nepilnamečiams darančios informacijos skleidimas draudžiamas arba ribojamas šio įstatymo nustatyta tvarka.

4. Draudžiama skleisti informaciją, atitinkančią šio straipsnio 2 dalies 12 punktą, ir kitais įstatymais uždraustą viešąją <...> informaciją.“

Taigi Įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) įtvirtinti kriterijai, pagal kuriuos viešoji informacija, vadovaujantis šio straipsnio 1 dalimi (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija), identifikuojama kaip daranči neigiamą poveikį nepilnamečiams – kelianti žalą nepilnamečių psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi. Pagal šio straipsnio 3 dalį (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) tokią informaciją skleisti draudžiama arba jos skleidimas yra ribojamas Įstatymo nustatyta tvarka.

4.1. Pareiškėjos ginčijamame Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte nustatyta, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama tokia viešoji informacija, kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Konstitucijoje ir Civiliniame kodekse (toliau – ir CK) įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata.

Šiame kontekste paminėtina, kad, pagal Įstatymo 2 straipsnio „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ 5 dalį (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija), skatinimas – tai kryptinga informacija, kuria nepilnamečiai raginami imtis konkrečių veiksmų, akstinami įgyti arba keisti įpročius, pažiūras, polinkius ar elgseną.

Taigi, pagal Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punktą, aiškinamą kartu su kitomis minėtomis šio Įstatymo nuostatomis, prie nepilnamečiams neigiamą poveikį darančios informacijos, žalingos nepilnamečių psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi, priskiriama *inter alia* tokia informacija, kuria niekinamos šeimos vertybės, nepilnamečiai skatinami keisti požiūrį į santuokos ir šeimos sudarymo sampratą taip, kad ji taptų kitokia, nei įtvirtinta Konstitucijoje ar CK.

4.2. Pažymėtina, kad ginčijamame Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte apibrėžiant, kokia informacija yra laikoma darančia neigiamą poveikį nepilnamečiams, nukreipiama į Konstitucijoje ir CK įtvirtintą santuokos ir šeimos kūrimo sampratą, kuri nėra atskleidžiama nei ginčijamoje nuostatoje, nei kitose su ja susijusiose Įstatymo nuostatose.

4.3. Siekiant atskleisti Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto nuostatų turinį ir prasmę, svarbu išsiaiškinti, kokia informacija įstatymų leidėjo galėjo būti suprantama kaip niekinanti šeimos vertybes, skatinanti

kitokią, negu įtvirtinta Konstitucijoje ir CK, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo sampratą ir todėl yra priskiriama neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai. Taigi, aiškinant Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto nuostatas, svarbu atskleisti įstatymų leidėjo ketinimus priimant šias nuostatas.

Iš Įstatymo pakeitimo įstatymo projekto parengiamųjų dokumentų matyti, kad pareiškėjos ginčijamu teisiniu reguliavimu siekta stiprinti santuokos pagrindu sukurtos šeimos institutą ir formuoti tam tikras vertybines nuostatas nepilnamečiams (Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto 2009 m. lapkričio 20 d. išvada Nr. 103-P-56); iš Seimo narių pasisakymų šio įstatymo projekto svarstymo metu matyti, kad ginčijama nuostata siekta apsaugoti tokią Konstitucijoje įtvirtintą šeimos ir santuokos sampratą, pagal kurią šeimą sudaro susituokę vyras ir moteris, o neigiamą poveikį nepilnamečiams darančia laikytina informacija apie bet kokius kitus šeimos modelius (Seimo 2009 m. gruodžio 17 d. vakarinio plenarinio posėdžio Nr. 162 stenograma).

Šiame kontekste paminėtina, kad Seimas 2014 m. gegužės 9 d. užregistravo Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo Nr. IX-1067 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIIP-1789, kuriuo siūlyta Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d.) 16 punktą pripažinti netekusiu galios. Šio projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad juo siekiama atsisakyti perteklinio, neaiškaus ir dviprasmiško teisinio reguliavimo, susijusio su informacijos apie šeimos vertybes pateikimu, taip pat siūloma informacijos apie kitokias šeimos kūrimo ir santuokos sudarymo sampratas nelaikyti darančia neigiamą poveikį nepilnamečiams (Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo Nr. IX-1067 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas).

4.4. Taip pat paminėtina, kad tokios Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo sampratos, pagal kurią kitoks, nei vyro ir moters santuokos pagrindu sudarytas, šeimos modelis nėra laikomas tinkama informacija nepilnamečiams, laikytasi Lietuvos teismų praktikoje sprendžiant dėl informacijos nepilnamečiams ribojimo pagrįstumo (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-221-803/2019). Nagrinėdamas bylą teismas vertino žurnalistų etikos inspektoriaus, pagal Įstatymo 9 straipsnį (2021 m. sausio 14 d. redakcija) prižiūrinčio, kaip įgyvendinamos Įstatymo nuostatos, pateiktą nuomonę, kurioje pabrėžta, kad nuostata, jog šeimą gali sukurti tos pačios lyties asmenys, laikytina nepilnamečiams neigiamą poveikį darančia informacija pagal Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktą (žurnalistų etikos inspektoriaus 2014 m. balandžio 8 d. raštas Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai, Ekspertų grupės 2014 m. gegužės 30 d. išvada Nr. V5-12 „Dėl informacijos atitikimo Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymui“).

Paminėtina ir tai, kad toks Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo aiškinimas buvo pagrindas EŽTT 2023 m. sausio 23 d. sprendime byloje *Macatė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 61435/19) pripažinti, kad buvo pažeistas Konvencijos 10 straipsnis.

4.5. Apibendrinant Įstatymo pakeitimo įstatymo projekto parengiamuosius dokumentus, taip pat atsižvelgiant į Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto taikymo praktiką, konstatuotina, kad pagal ginčijamą Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą informacija apie kitokius nei vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos modelius laikoma neatitinkančia Konstitucijoje ir CK įtvirtintos santuokos ir šeimos kūrimo sampratos, niekinančia šeimos vertybes ir priskiriama prie darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, be kita ko, kenkiančios jų psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi.

4.6. Kaip minėta, Įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) nustatyta, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančią informaciją skleisti draudžiama arba jos skleidimas yra ribojamas Įstatymo nustatyta tvarka.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Įstatymo 7 straipsnio „Ribojimas skleisti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančią informaciją“ (2021 m. sausio 14 d. redakcija) 1 dalyje nustatyta, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančią informaciją draudžiama tiesiogiai skleisti nepilnamečiams – draudžiama jiems siūlyti ją, perleisti ar kitaip leisti asmeniškai ją naudoti; tokia informacija gali būti skleidžiama tik tose vietose, į kurias nepilnamečiai negali patekti, ir (arba) tokiu laiku, kuriuo

nepilnamečiai negalėtų ja naudotis, arba kai naudojamos priemonės, leidžiančios atsakingiems už vaikų auklėjimą ir priežiūrą asmenims užtikrinti galimybę riboti tokios informacijos pasiūlą nepilnamečiams.

Pažymėtina ir tai, kad Įstatymo 5 straipsnio „Ribojimų skleisti neigiamą poveikį nepilnamečiams darančią informaciją išimtyms“ (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 1 dalyje nustatyti atvejai, kai neigiamą poveikį nepilnamečiams daranti informacija gali būti skleidžiama nesilaikant Įstatymo 7 straipsnyje nustatytų ribojimų, kaip antai, kai tokia informacija yra reikalinga švietimo ar ugdymo tikslais (2 punktas).

Taigi, pagal ginčijamą Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte nustatytą ir su juo susijusį teisinį reguliavimą, informacijos, kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Konstitucijoje ir CK įtvirtinta santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata, t. y. informacija apie kitokius nei vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos modelius, sklaida yra ribojama, t. y. tokią informaciją skleisti nepilnamečiams asmenims leidžiama tik išimtiniais, Įstatymo 5 straipsnio (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 1 dalyje nustatytais atvejais, *inter alia*, kai tokia informacija yra reikalinga švietimo ar ugdymo tikslais.

5. Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja ginčija Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintą nuostatą, pagal kurią šiame punkte nurodyto turinio informacija priskiriama prie informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, paminėtinas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (2017 m. rugsėjo 28 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, susijęs *inter alia* su vaiko teise gauti viešąją informaciją ir vaiko apsauga nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio.

5.1. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (2017 m. rugsėjo 28 d. redakcija) paskirtis, *inter alia*, užtikrinti vaiko teisių ir laisvių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą, užtikrinti vaiko interesus, atsižvelgiant į Konstitucijos, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, jos fakultatyvių protokolų ir Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracijos nuostatas (1 straipsnio 1 dalis; 2022 m. birželio 30 d. redakcija). Šio įstatymo 4 straipsnyje „Vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principai“ nustatyta, kad tėvai, kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, nevyriausybines organizacijas, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo vadovautis *inter alia* šiais principais: geriausių vaiko interesų prioriteto (1 punktas (2019 m. balandžio 11 d. redakcija)), teisės viršenybės (3 punktas (2022 m. birželio 30 d. redakcija)), nediskriminavimo (5 punktas (2022 m. birželio 30 d. redakcija)), nestigmatizavimo (15 punktas (2019 m. balandžio 11 d. redakcija)).

5.2. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (2017 m. rugsėjo 28 d. redakcija) 10 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad vaikas turi teisę į žodžio laisvę, apimančią teisę laisvai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas žodine, rašytine ar kita forma arba kitais vaiko pasirinktais būdais. Pagal šio straipsnio 5 dalį, vaiko tėvai ir kiti jo atstovai pagal įstatymą turi teisę ir pareigą vadovauti vaikui įgyvendinant *inter alia* ir šią jo teisę taip, kad tai atitiktų besivystančius vaiko sugebėjimus.

Pagal minėto įstatymo 10 straipsnio 6 dalį, šiame straipsnyje nustatytos vaiko teisės, taigi ir vaiko teisė į žodžio laisvę, apimanti teisę į informaciją, negali būti ribojamos kitaip, kaip tik įstatymu, jeigu tai būtina paties vaiko ar kito asmens pagrindinėms teisėms ir laisvėms, sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei apsaugoti ar valstybės bei visuomenės saugumui, viešajai tvarkai ar konstitucinei santvarkai ginti.

5.3. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (2017 m. rugsėjo 28 d. redakcija) 16 straipsnyje „Vaiko teisė gauti viešąją informaciją“ nustatyta:

„1. Tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, taip pat bendrojo ugdymo mokyklos ar profesinio ugdymo įstaigos ir kiti asmenys užtikrina vaikui galimybę naudotis viešąja informacija, kuri prisideda prie vaiko gerovės ir skatina jo fizinį, protinį, dvasinį, emocinį, dorovinį vystymąsi.

2. Valstybė skatina visuomenės informavimo priemones skleisti informaciją, naudingą vaikui socialiniu ir kultūriniu požiūriu, prisidedančią prie vaiko gerovės ir skatinančią jo fizinį, protinį, dvasinį ir dorovinį vystymąsi, ugdančią pagarbą vaiko tėvams ar

kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą, žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms.

3. Valstybė skatina ir remia vaikams skirtos literatūros leidimą ir platinimą bei kitas priemones, skirtas vaiko teisių apsaugos nuostatų, principų įgyvendinimui užtikrinti.“

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (2017 m. rugsėjo 28 d. redakcija) 28 straipsnyje „Vaiko apsauga nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio“, be kita ko, nustatyta, kad:

„1. Vaikas saugomas nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio, galinčio daryti įtaką jo psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi.

<...>

4. Vaiko apsaugą nuo neigiamą poveikį jo vystymuisi darančios viešosios informacijos nustato nepilnamečių apsaugą nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio reguliuojantis įstatymas ir kiti įstatymai, numatantys atsakomybę už šiame straipsnyje nurodytas veikas.“

5.4. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu apibendrinant minėtas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (2017 m. rugsėjo 28 d. redakcija) 4, 10, 16, 28 straipsnių nuostatas, pažymėtina, kad:

– vaikas turi teisę į žodžio laisvę, apimančią teisę laisvai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją ir idėjas savo pasirinktais būdais, o vaiko tėvai ir kiti asmenys, vadovaudamiesi *inter alia* geriausių vaiko interesų prioriteto, teisės viršenybės, nediskriminavimo, nestigmatizavimo principais, turi užtikrinti, kad ši vaiko teisė būtų įgyvendinama taip, kad tai nedarytų neigiamo poveikio jo fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi;

– valstybė skatina visuomenės informavimo priemonės skleisti informaciją, naudingą vaikui socialiniu ir kultūriniu požiūriu, ugdančią pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms;

– vaiko apsauga, be kita ko, nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio, turėtų būti užtikrinama vadovaujantis Konstitucija, ratifikuotomis tarptautinėmis sutartimis ir Lietuvos Respublikos įstatymais.

II

Šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija

6. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste aktualus Konvencijos 10 straipsnis ir jo turinį atskleidžianti aktuali EŽTT jurisprudencija, susijusi su saviraiškos laisvės ribojimais, juos siejant su vaikų, kaip itin pažeidžiamos asmenų grupės, teisių apsauga.

Konvencijos 10 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Pagal šio straipsnio 2 dalį, naudojimas šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir nešališkumą.

6.1. EŽTT savo jurisprudencijoje pabrėžia, kad saviraiškos laisvė yra vienas iš esminių [demokratinės] visuomenės pagrindų, viena pagrindinių jos pažangos ir kiekvieno žmogaus asmeninio tobulėjimo sąlygų, ji taikytina ne vien „informacijai“ ar

„idėjoms“, kurioms pritariama ar kurios laikomos neįžeidžiančiomis arba vertinamos neutraliai, bet ir informacijai arba idėjoms, kurios yra visos valstybės ar bet kurios jos gyventojų dalies laikomos įžeidžiančiomis, trikdančiomis arba šokiruojančiomis (1976 m. gruodžio 7 d. sprendimo byloje *Handyside prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 5493/72, 49 punktas).

6.2. EŽTT yra pažymėjęs, jog yra susiformavęs platus valstybių konsensusas (sutarimas), kad priimant visus sprendimus dėl vaikų svarbiausiu kriterijumi turi būti laikomi jų interesai (EŽTT Didžiosios kolegijos 2010 m. liepos 6 d. sprendimo byloje *Neulinger ir Shuruk prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 41615/07, 135–136 punktai; EŽTT Didžiosios kolegijos 2019 m. rugsėjo 10 d. sprendimo byloje *Strand Lobben ir kiti prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 37283/13, 204 punktas). EŽTT jurisprudencijoje, aiškinant vaikams pateiktinos informacijos ribas, pabrėžta ir tai, kad valstybė, vykdydama jai priskirtas funkcijas švietimo ir mokymo srityje, turi rūpintis, kad į mokymo programą įtraukta informacija ar žinios būtų perduodamos objektyviai, kritiškai ir pliuralistiškai (EŽTT Didžiosios kolegijos 2007 m. birželio 29 d. sprendimo byloje *Folgerø ir kiti prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 15472/02, 84 punktas (g ir h papunkčiai)).

6.3. EŽTT ne kartą yra pripažinęs, kad visuomenės narių pažeidžiamumas yra svarbus kriterijus vertinant potencialų teksto poveikį visuomenei. Atsižvelgiant į tai, kad dėl savo amžiaus vaikai yra jautresni ir lengviau paveikiami nei vyresnio amžiaus asmenys, nacionalinės valdžios institucijos, nustačiusios, kad atitinkamame leidinyje vaikai buvo „skatinami užsiimti vaikams netinkama, žalinga veikla ar net įvykdyti tam tikras nusikalstamas veikas“, EŽTT vertinimu, pagrįstai apribojo vaikų prieigą prie leidinių, nes turėjo diskreciją bylai aktualiu laikotarpiu manyti jį galint turėti žalingą poveikį daugelio vaikų ir paauglių moralei (pvz., 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimo byloje *Handyside prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 5493/72, 52–58 punktai); tačiau tuo atveju, kai leidinyje buvo metami rimti ir išankstinėmis nuostatomis pagrįsti kaltinimai seksualinėms mažumoms, prilygstantys neapykantą kurstančiai kalbai, EŽTT, atkreipęs dėmesį į tai, kad leidinys buvo platinamas mokyklose jauniems imlaus įspūdžiams ir jautraus amžiaus žmonėms, nusprendė, kad nacionalinių institucijų jo platintojams pritaikyta baudžiamoji atsakomybė nebuvo neproporcinga (2012 m. vasario 9 d. sprendimo byloje *Vejdeland ir kiti prieš Švediją*, peticijos Nr. 1813/07, 54, 56, 59 punktai).

6.4. Šiame kontekste vertindamas geriausių vaiko interesų argumentą, EŽTT ne kartą yra konstatavęs, kad neturi jokių mokslinių įrodymų ar sociologinių duomenų, jog vien homoseksualumo paminėjimas ar vieša diskusija apie seksualinių mažumų socialinį statusą turėtų neigiamą poveikį vaikams (2010 m. spalio 21 d. sprendimo byloje *Alekseyev prieš Rusiją*, peticijų Nr. 4916/07, 25924/08 ir 14599/09, 86 punktas). EŽTT taip pat konstatavo, jog nepilnamečiai, stebėję demonstracijas už LGBT asmenų teises, buvo supažindinti su įvairovės, lygybės ir tolerancijos idėjomis, todėl šių pažiūrų perėmimas galėjo būti tik naudingas socialinei sanglaudai (2017 m. birželio 20 d. sprendimo byloje *Bayev ir kiti prieš Rusiją*, peticijų Nr. 67667/09, 44092/12 ir 56717/12, 82 punktas).

Be to, EŽTT nuomone, priemonės, ribojančios vaikų galimybes gauti informaciją apie tos pačios lyties asmenų santykius tik dėl seksualinės orientacijos, turi platesnį socialinį poveikį. Tokios priemonės – nesvarbu, ar jos tiesiogiai įtvirtintos įstatymuose, ar priimtos individualiais sprendimais, – rodo, kad valdžios institucijos teikia pirmenybę vieniems santykių ir šeimų tipams, o ne kitiems, t. y. mano, kad skirtingų lyčių santykiai yra socialiai priimtinesni ir vertingesni nei tos pačios lyties asmenų santykiai, ir taip prisideda prie nuolatinės pastarųjų stigmatizacijos. Todėl tokie apribojimai, kad ir kokios ribotos apimtys ir poveikio jie būtų, yra nesuderinami su demokratinei visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos sąvokomis (2017 m. birželio 20 d. sprendimo byloje *Bayev ir kiti prieš Rusiją*, peticijų Nr. 67667/09, 44092/12 ir 56717/12, 83 punktas).

7. Sprendime byloje *Macatė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 61435/19) EŽTT, be kita ko, vertino Konvencijos 10 straipsnyje garantuojamos saviraiškos laisvės ribojimus, nulemtus šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamo Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkto taikymo nacionalinėje teisėje. Spręsdamas dėl nustatytas apribojimas, pagal kuriuos nepilnamečiams darančia neigiamą poveikį laikytina tam tikro turinio informacija, siekto tikslo teisėtumo, EŽTT *inter alia* konstatavo:

– kai kurios iš Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkte vartojamų sąvokų yra gana neaiškios; Įstatyme pateikta „skatinimo“ sąvokos apibrėžtis pakankamai nepaaiškina, ar vien homoseksualumo arba tos pačios lyties asmenų santykių paminėjimo

pakanka, kad būtų taikomas Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktas (185 punktas);

– Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punkto priėmimo istorija ir jo taikymo atvejai leidžia daryti išvadą, kad šios nuostatos tikslas buvo apriboti vaikų prieigą prie turinio, kuriame tos pačios lyties asmenų santykiai pateikiami kaip iš esmės lygiaverčiai skirtingų lyčių asmenų santykiams (198 punktas);

– Įstatymu įtvirtintas draudimas „propaguoti homoseksualumą ar netradicinius lytinius santykius“ nepilnamečiams nepadedą siekti teisėtų moralės, sveikatos ar kitų asmenų teisių apsaugos tikslų; priimdamos tokius įstatymus valdžios institucijos patvirtina stigmą ir išankstinį nusistatymą bei skatina homofobiją, o tai nesuderinama su demokratinei visuomenei būdingais lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos principais (202 punktas; taip pat sprendimo byloje *Bayev ir kiti prieš Rusiją* 61, 83, 84 punktai);

– vienoda ir abipusė pagarba skirtingų seksualinių orientacijų asmenims yra neatsiejama nuo visos Konvencijos struktūros; asmenų įžeidinėjimas, žeminimas ar menkinimas dėl jų seksualinės orientacijos arba vieno tipo šeimos skatinimas teikiant jai pirmenybę prieš kito tipo šeimą nėra priimtini pagal Konvenciją (214 punktas);

– tais atvejais, kai vaikų galimybės gauti informaciją apie tos pačios lyties asmenų santykius apribojimai grindžiami tik seksualinės orientacijos sumetimais (t. y. kai nėra jokio kito pagrindo laikyti tokią informaciją netinkama ar žalinga vaikų augimui ir vystymuisi), jais nėra siekiama jokių tikslų, kurie galėtų būti pripažinti teisėtais Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme, todėl jie nesuderinami su 10 straipsniu (216 punktas).

III

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

8. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama teisinio reguliavimo, pagal kurį darančia neigiamą poveikį nepilnamečiams laikoma informacija, kuria niekinamos šeimos vertybės ir skatinama tam tikra santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata, atitiktis Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalims, 29 straipsniui, 38 straipsnio 1, 2 dalims, 138 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

9. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas integruoja įvairias Konstitucijoje įtvirtintas, jos saugomas ir ginamas vertybes, taip pat kad šio principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose; konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų (*inter alia* 2010 m. birželio 29 d., 2015 m. lapkričio 19 d., 2022 m. gruodžio 13 d. nutarimai).

Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja *inter alia* įvairius reikalavimus teisėkūros subjektams: įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimai); teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2013 m. vasario 15 d., 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimai); teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius (2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimai); sąvokos (formuluotės), susijusios su konstitucinių žmogaus teisių įgyvendinimu, jų ribojimu, turi būti itin aiškios, apibrėžtos ir suprantamos (2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas).

10. Konstitucijos 25 straipsnyje *inter alia* nustatyta: „Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.“

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 25 straipsnio nuostatos sudaro informacijos laisvės konstitucinį pagrindą; jos visos yra tarpusavyje susijusios, vienos kitas papildo; konstitucinė informacijos laisvė neatsiejama nuo konstitucinės įsitikinimų ir jų raiškos laisvės, yra jos sąlyga (2005 m. rugsėjo 19 d., 2019 m. gegužės 16 d. nutarimai). Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta konstitucinė teisė gauti informaciją yra vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų (*inter alia* 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas).

Aiškindamas Konstitucijoje įtvirtintos informacijos laisvės, kaip žmogaus prigimtinės laisvės, turinį Konstitucinis Teismas yra konstatavęs: ši laisvė yra vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų, svarbi įvairių Konstitucijoje įtvirtintų asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo prielaida, nes asmuo visavertiškai įgyvendinti daugelį savo konstitucinių teisių ir laisvių gali tik turėdamas laisvę nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją (2005 m. liepos 8 d., 2005 m. rugsėjo 19 d., 2019 m. gegužės 16 d. nutarimai).

10.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti yra viena pagrindinių žmogaus teisių; galimybė kiekvienam žmogui laisvai formuoti savo nuomonę bei pažiūras ir laisvai jas skleisti – būtina sąlyga demokratijai sukurti ir išsaugoti (1995 m. balandžio 20 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada); informacijos laisvė yra pamatinis pliuralistinės demokratijos elementas (*inter alia* 1997 m. vasario 13 d., 2021 m. rugsėjo 7 d. nutarimai, 2024 m. kovo 14 d. išvada); tai, kad šalies Konstitucijoje yra įtvirtinta įsitikinimų ir informacijos laisvė, reiškia, kad valstybė įpareigojama garantuoti ir saugoti žmogaus *inter alia* teisę turėti ir laisvai reikšti įsitikinimus; kartu yra įtvirtinamos ir atviros visuomenės, pliuralistinės demokratijos garantijos (1998 m. kovo 10 d., 2021 m. rugsėjo 7 d. nutarimai).

10.2. Konstitucijos 25 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta svarbi įsitikinimų ir jų raiškos laisvės sąlyga: žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas (2000 m. birželio 13 d. nutarimas). Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pažymėta, kad įsitikinimų bei jų raiškos laisvė įtvirtina ideologinį, kultūrinį ir politinį pliuralizmą; jokios pažiūros ar ideologija negali būti paskelbtos esančios privalomos ir primestos individui – laisvai savo pažiūras formuojančiam ir reiškiančiam asmeniui, atviros demokratinės pilietinės visuomenės nariui; tai yra prigimtinė žmogaus laisvė; valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokios nors privalomos pažiūrų sistemos (2000 m. birželio 13 d., 2005 m. liepos 8 d. nutarimai, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

10.3. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad laisvė turėti įsitikinimus apskritai negali būti ribojama, o laisvę reikšti įsitikinimus galima riboti tik įstatymo nustatyta tvarka ir tik tada, kai yra būtina apsaugoti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje nurodytas vertybes – žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę, ginti konstitucinę santvarką (2000 m. birželio 13 d. nutarimas). Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje išvardytų saugomų konstitucinių vertybių sąrašas negali būti aiškinamas kaip išsamus, baigtinis, taigi kaip neleidžiantis laisvės gauti ir skleisti informaciją riboti tada, kai reikia apsaugoti kitas, Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje *expressis verbis* nepaminėtas, konstitucines vertybes (2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas).

Pagal Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalį, įstatymų leidėjas turi įstatymu apibrėžti informacijos, kurią skleisti yra draudžiama arba kurios skleidimas yra ribojamas, turinį, taip pat būdus, kuriais tam tikros informacijos neleidžiama skleisti, bei kitas atitinkamos informacijos skleidimo sąlygas, jeigu tai bent kaip riboja informacijos laisvę (2005 m. rugsėjo 19 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2007 m. gegužės 15 d. nutarimai); pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves, taigi ir teisę gauti ir skleisti informaciją, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (*inter alia* 2004 m. sausio 26 d. nutarimas); pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo įstatymais įtvirtinant informacijos laisvės įgyvendinimo garantijas būtų sudaromos prielaidos pažeisti kitas konstitucines vertybes, jų pusiausvyrą (*inter alia* 2002 m. spalio 23 d., 2004 m. sausio 26 d. nutarimai).

10.4. Konstitucinis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 25 straipsnio garantuojama laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su minčių, pažiūrų ir t. t., kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė, religinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, skleidimu (2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

11. Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas, kuris draudžia diskriminuoti asmenis dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

11.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, taip pat kad iš Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo kyla reikalavimas, kad teisėje pagrindinės teisės ir pareigos būtų įtvirtintos visiems vienodai (*inter alia* 2018 m. gruodžio 19 d., 2020 m. liepos 8 d., 2021 m. vasario 12 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo turinys gali būti atskleistas tik aiškinant Konstitucijos 29 straipsnio 1 ir 2 dalis kartu (2019 m. sausio 11 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada); Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas draudžia diskriminuoti asmenis dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų arba kitus požymius (*inter alia* 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas, 2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas). Pagal Konstitucijos 29 straipsnį, kai žmogaus teisės varžomos dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, kartu žeminamas ir diskriminuojamas žmogaus orumas (*inter alia* 2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

Konstitucijos 29 straipsnio 2 dalis negali būti suprantama kaip įtvirtinanti baigtinį nediskriminavimo pagrindų sąrašą; priešingu atveju būtų sudarytos prielaidos paneigti Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje laidojamą visų asmenų lygybę įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms, t. y. pačią konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo esmę (*inter alia* 2019 m. sausio 11 d., 2020 m. vasario 10 d., 2021 m. vasario 12 d. nutarimai, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

11.2. Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas neatsiejamas nuo konstitucinio teisinės valstybės principo (*inter alia* 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. vasario 2 d. nutarimai, 2024 m. kovo 14 d. išvada); Konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra ir konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas (*inter alia* 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. gruodžio 14 d., 2013 m. vasario 22 d. nutarimai).

12. Konstitucijos 38 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“; 2 dalyje nustatyta: „Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.“

12.1. Aiškindamas šias Konstitucijos nuostatas, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad jomis yra įtvirtinti bendro pobūdžio konstituciniai principai; jomis išreiškiamas valstybės įsipareigojimas įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrinta, kad šeima, motinystė, tėvystė ir vaikystė, kaip konstitucinės vertybės, būtų visokeriopai puoselėjamos ir saugomos (*inter alia* 2011 m. rugsėjo 28 d., 2018 m. sausio 24 d., 2019 m. lapkričio 8 d. nutarimai); Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje garantuojama valstybės apsauga ir globa įgyvendinama įvairiais būdais kuriant *inter alia* vaikystei, kaip konstitucinei vertybei, palankią aplinką (*inter alia* 2012 m. vasario 27 d., 2022 m. lapkričio 30 d., 2024 m. gegužės 20 d. nutarimai); šeimos, kaip saugomos ir puoselėjamos konstitucinės vertybės, reikšmę patvirtina tai, kad įvairūs šeimos sampratos aspektai yra įtvirtinti ir kitose Konstitucijos straipsnių nuostatose (2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas).

12.1.1. Kaip konstatuota Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta konstitucinė santuokos, kaip sudaromos laisvu vyro ir moters sutarimu, samprata; kitokia santuokos samprata Lietuvos Respublikos įstatymuose negali būti įtvirtinta atitinkamai nepakeitus Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalies (2019 m. sausio 11 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

12.1.2. Kartu Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto; santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti (*inter alia* 2011 m. rugsėjo 28 d., 2019 m. sausio 11 d. nutarimai); pagal Konstituciją yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, t. y. grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu priimti tam tikras teises ir pareigas (2019 m. sausio 11 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada), taigi, santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi (*inter alia* 2011 m. rugsėjo 28 d., 2019 m. sausio 11 d. nutarimai); kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu (2019 m. sausio 11 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

Iš Konstitucijos 38 straipsnio 1 dalies kylanti valstybės pareiga įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų šeimos, kaip konstitucinės vertybės, apsaugą, suponuoją valstybės pareigą ne tik nustatyti teisinį reguliavimą, kuriuo *inter alia* būtų sudarytos prielaidos šeimai tinkamai funkcionuoti, būtų stiprinami šeimos santykiai, ginamos šeimos narių teisės ir teisėti interesai, bet ir įstatymais ir kitais teisės aktais taip sureguliuoti šeimos santykius, kad nebūtų sudaroma prielaidų diskriminuoti šeimos santykių dalyvių (kaip antai santuokos neįregistravusių bendrai gyvenančių vyro ir moters, jų vaikų (įvaikių), vieno iš tėvų, auginančio vaiką (įvaikį), ir kt.) (2011 m. rugsėjo 28 d., 2019 m. sausio 19 d. nutarimai); pagal Konstituciją, Seimas, vykdydamas savo konstitucinius įgaliojimus ir teisės aktais reguliuodamas šeimos santykius, privalo paisyti Konstitucijos ir iš jos kylančių lygiateisiškumo, žmogaus orumo, privataus gyvenimo gerbimo reikalavimų (2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas, 2024 m. kovo 14 d. išvada).

12.2. Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje garantuojama valstybės apsauga ir globa įgyvendinama įvairiais būdais kuriant *inter alia* vaikystei, kaip konstitucinei vertybei, palankią aplinką (*inter alia* 2012 m. vasario 27 d., 2022 m. lapkričio 30 d., 2024 m. gegužės 20 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas 2019 m. lapkričio 8 d. nutarime yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje vaikystė įtvirtinta kaip ypač saugoma ir puoselėjama konstitucinė vertybė, atsižvelgiant į tai, kad vaikystė yra ypatingas žmogaus gyvenimo laikotarpis, kuriuo vyksta jo asmenybės formavimasis, susijęs su fizine, protine ir socialine branda, taip pat į tai, kad vaikai yra socialiai jautri ir ypač pažeidžiama visuomenės dalis dėl savo besiformuojančios asmenybės ypatumų (*inter alia* nepakankamos fizinės ir socialinės brandos); valstybės globa vaikystei, kaip ypač saugomai ir puoselėjamai konstitucinei vertybei, yra svarbi prielaida įgyvendinti Konstitucijos preambulėje įtvirtintą atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekį; todėl pagal Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalį vaikams yra būtina specifinė apsauga ir parama, kad būtų sudarytos sąlygos jiems sveikai ir visapusiškai vystytis, *inter alia* užaugti dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas valstybės įsipareigojimas saugoti ir globoti vaikystę aiškintinas kartu su 39 straipsnio 3 dalimi, kurioje nustatyta: „Nepilnamečius vaikus gina įstatymas.“ Ši nuostata reiškia, kad nepilnamečiams vaikams turi būti garantuojama pakankama ir efektyvi jų teisių ir teisėtų interesų apsauga, taip pat kad įstatymų leidėjas, kitos valstybės institucijos, teisės aktais reglamentuodami nepilnamečių būklę, reguliuodami kitus santykius, turi paisyti nepilnamečių vaikų teisių ir teisėtų interesų (2000 m. birželio 13 d., 2015 m. rugsėjo 22 d., 2019 m. lapkričio 8 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 38 straipsnio 2 dalies, kurioje, kaip minėta, vaikystė yra įtvirtinta kaip ypač saugoma ir puoselėjama konstitucinė vertybė, 39 straipsnio 3 dalies, pagal kurią valstybė privalo įstatymu garantuoti pakankamą ir efektyvią nepilnamečių vaikų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, Konstitucijos preambulėje įtvirtinto atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekio, kyla konstitucinis vaiko interesų pirmumo imperatyvas; šis imperatyvas suponuoją valstybės pareigą užtikrinti, kad tiek priimant įstatymus ir kitus teisės aktus, tiek juos taikant ir sprendžiant kitus su vaiku susijusius klausimus būtų atsižvelgiama pirmiausia į vaiko interesus ir nebūtų sudaroma prielaidų juos pažeisti (2019 m. lapkričio 8 d., 2024 m. gegužės 20 d. nutarimai).

13. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu Konstitucijos 25 straipsnyje garantuojamą teisę į informacijos laisvę aiškinant kartu su Konstitucijos 38 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtintu valstybės įsipareigojimu saugoti ir globoti vaikystę, pažymėtina, kad atsižvelgiant į informacijos sklaidos ir prieinamumo galimybes šiuolaikinėje visuomenėje, taip pat į tai, jog vaikystė yra ypatingas žmogaus gyvenimo laikotarpis, kuriuo vyksta asmenybės formavimasis, susijęs su fizine, protine ir socialine branda, o vaikai dėl savo besiformuojančios asmenybės ypatumų yra socialiai jautri ir ypač pažeidžiama visuomenės dalis, valstybė privalo ypatingą dėmesį skirti nepilnamečių vaikų, kaip itin pažeidžiamos asmenų grupės, interesų apsaugai ir gali nustatyti tam tikrus specialiai jiems skirtus informacijos sklaidos apribojimus. Tai darydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos, *inter alia* jos 25 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų ir kitų iš Konstitucijos kylančių žmogaus teisių ir laisvių ribojimo bendrųjų reikalavimų, taip pat iš Konstitucijos, *inter alia* jos 38 straipsnio 2 dalies, 39 straipsnio 3 dalies, kylančio konstitucinio vaiko interesų pirmumo imperatyvo, kuris, kaip minėta, suponuoja valstybės pareigą užtikrinti, kad tiek priimant įstatymus ir kitus teisės aktus, tiek juos taikant ir sprendžiant kitus su vaiku susijusius klausimus būtų atsižvelgiama pirmiausia į vaiko interesus ir nebūtų sudaroma prielaidų juos pažeisti.

Kartu pažymėtina, kad pagal Konstituciją nustatant nepilnamečiams vaikams skirtus informacijos sklaidos apribojimus negali būti sudarytos prielaidos paneigti kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes ar jų nepaisyti. Todėl pagal Konstituciją apibrėžiant informacijos, kurios teikimas nepilnamečiams vaikams ribojamas, turinį negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuriuo informacija apie bet kokius šeimos modelius ir asmenų tarpusavio santykius savaime yra netinkama nepilnamečiams vaikams. Teisinis reguliavimas, kuriuo nustatomi laisvės gauti ir skleisti informaciją ribojimai, be kita ko, ribojama informacija apie šeimos modelių ir tarpusavio santykių įvairovę, trukdo nepilnamečiams vaikams formuotis kaip brandžioms, visapusiškoms asmenybėms, yra nesuderinamas su konstitucine valstybės pareiga užtikrinti harmoningą ir visapusišką vaiko vystymąsi, paremtą pagarba žmogaus teisėms ir orumui, taip pat demokratinėi visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos vertybėmis.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos garantuojama laisvė ieškoti ir gauti informaciją apima pareigą nepilnamečiams skleisti objektyvią ir realius visuomeninius santykius atliepiančią informaciją, padedančią susiformuoti konstitucinėmis vertybėmis, be kita ko, pagarba kito žmogaus teisėms ir jo orumui, grįstą pasaulėžiūrą.

14. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje taip pat ginčijama nurodyto teisinio reguliavimo atitiktis Konstitucijos 138 straipsnio 3 daliai, kurioje nustatyta, kad tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Lietuvos valstybės tarptautinio bendradarbiavimo konstitucinius pagrindus, yra pažymėjęs, kad pagarba tarptautinei teisei, t. y. sava valia prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų laikymasis, pagarba visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams (taip pat ir principui *pacta sunt servanda*) yra atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės teisinė tradicija ir konstitucinis principas (2006 m. kovo 14 d. nutarimas, 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas); pagarba tarptautinei teisei yra susijusi su konstitucinio teisinės valstybės principo išreiškiamu atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės siekiu, kuris suponuoja *inter alia* atvirumą universalioms demokratinėms vertybėms, integraciją į šiomis vertybėmis grindžiamą tarptautinę bendriją (2014 m. kovo 18 d. nutarimas, 2016 m. gegužės 16 d. sprendimas). Lietuvos valstybė, pripažindama tarptautinės teisės principus ir normas, šalies gyventojams negali taikyti iš esmės kitokių standartų (1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas).

Kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Lietuvos teisinėje sistemoje Konvencija turi įstatymo galią (2007 m. sausio 16 d., 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimai); pagal Konvencijos 1 straipsnį Lietuvos Respublika privalo garantuoti kiekvienam jos jurisdikcijai priklausančiam asmeniui Konvencijoje įtvirtintas teises ir laisves, o pagal Konvencijos 46 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublika privalo vykdyti galutinį Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą kiekvienoje byloje, kurios šalis ji yra (2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimas).

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto atitikties Konstitucijai vertinimas

15. Minėta, kad pareiškėja šioje konstitucinės justicijos byloje prašo ištirti, ar Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalimis, 29 straipsniui, 38 straipsnio 1, 2 dalimis, 138 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punktas, pagal kurį neigiamą poveikį nepilnamečiams darančia laikoma tokia viešoji informacija, kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Konstitucijoje ir CK įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata.

16. Pareiškėjos teigimu, ginčijamas teisinis reguliavimas yra nepakankamai aiškus ir tai sudaro prielaidas jį interpretuoti skirtingai ir taikyti diskriminaciniu būdu, todėl prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui. Pareiškėja taip pat nurodo, kad toks teisinis reguliavimas neatitinka konstitucinių teisių ir laisvių ribojimo būtinumo, pagrįstumo kriterijų, todėl negali būti laikomas suderinamu su Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtinta įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisve, paneigia Konstitucijos 38 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtintą konstitucinę šeimos sampratą, diskriminuoja kitas nei santuokos pagrindu sukurtas šeimas. Pareiškėja pažymi ir tai, kad Lietuvos Respublika turi konstitucinę pareigą užtikrinti tinkamą iš Konvencijos kylančių teisių ir laisvių, šiuo atveju teisės laisvai skleisti informaciją, teisinę gynybą.

17. Kaip minėta, pareiškėjos ginčijamame Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte apibrėžti tam tikri kriterijai, pagal kuriuos informacija priskiriama neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai, kuri žalinga nepilnamečių psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi; tokia informacija laikytina ta, kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Konstitucijoje ir CK įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata.

Minėta ir tai, kad pagal ginčijamą Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą, aiškinamą apibendrinus Įstatymo pakeitimo įstatymo projekto parengiamuosius dokumentus, taip pat atsižvelgiant į Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto taikymo praktiką, informacija apie kitokius nei vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos modelius laikoma neatitinkančia Konstitucijoje ir CK įtvirtintos santuokos ir šeimos kūrimo sampratos, niekinančia šeimos vertybes; tokios informacijos sklaida yra ribojama, ją skleisti nepilnamečiams asmenims leidžiama tik išimtiniais atvejais.

18. Sprendžiant dėl Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto atitikties Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalimis, 38 straipsnio 1, 2 dalimis, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja *inter alia* įvairius reikalavimus teisėkūros subjektams: įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas; teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių; sąvokos (formuluotės), susijusios su konstitucinių žmogaus teisių ribojimu, turi būti itin aiškios, apibrėžtos ir suprantamos;

– pagal Konstituciją, *inter alia* jos 25 straipsnį, aiškinamą kartu su 38 straipsnio 1, 2 dalimis, atsižvelgiant į informacijos sklaidos ir prieinamumo galimybes šiuolaikinėje visuomenėje, taip pat į tai, jog vaikystė yra ypatingas žmogaus gyvenimo laikotarpis, kuriuo vyksta asmenybės formavimasis, susijęs su fizine, protine ir socialine branda, o vaikai dėl savo besiformuojančios asmenybės ypatumų yra socialiai jautri ir ypač pažeidžiama visuomenės dalis, valstybė privalo ypatingą dėmesį skirti nepilnamečių vaikų, kaip itin pažeidžiamos asmenų grupės, interesų apsaugai ir gali nustatyti tam tikrus specialiai jiems skirtus informacijos sklaidos apribojimus; tai darydamas įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos, *inter alia* jos 25 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų ir kitų iš Konstitucijos kylančių žmogaus teisių ir laisvių ribojimo bendrųjų reikalavimų, *inter alia* reikalavimo, kad ribojimai būtų būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat iš Konstitucijos, *inter alia* jos 38 straipsnio 2 dalies, 39 straipsnio 3 dalies, kylančio konstitucinio vaiko interesų pirmumo imperatyvo, kuris, kaip minėta, suponuoja valstybės pareigą užtikrinti, kad tiek

priimant įstatymus ir kitus teisės aktus, tiek juos taikant ir sprendžiant kitus su vaiku susijusius klausimus būtų atsižvelgiama pirmiausia į vaiko interesus ir nebūtų sudaroma prielaidų juos pažeisti;

– pagal Konstituciją, *inter alia* jos 38 straipsnio 1, 2 dalis, konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto; santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti; pagal Konstituciją yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi; kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu;

– pagal Konstituciją nustatant nepilnamečiams vaikams skirtus informacijos sklaidos apribojimus negali būti sudarytos prielaidos paneigti kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes ar jų nepaisyti; todėl negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuriuo būtų suponuojama, kad informacija apie bet kokius šeimos modelius ir asmenų tarpusavio santykius savaime yra netinkama nepilnamečiams vaikams; toks teisinis reguliavimas, kuriuo nustatomi laisvės gauti ir skleisti informaciją ribojimai, be kita ko, ribojama informacija apie šeimos modelių ir tarpusavio santykių įvairovę, trukdo nepilnamečiams vaikams formuotis kaip brandžioms, visapusiškoms asmenybėms, yra nesuderinamas su konstitucine valstybės pareiga užtikrinti harmoningą ir visapusišką vaiko vystymąsi, parentą pagarba žmogaus teisėms ir orumui, taip pat demokratinei visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos vertybėmis;

– Konstitucijos garantuojama laisvė ieškoti informacijos ir ją gauti apima pareigą nepilnamečiams skleisti objektyvią ir realius visuomeninius santykius atliepančią informaciją, padedančią susiformuoti konstitucinėmis vertybėmis, be kita ko, pagarba kito žmogaus teisėms ir jo orumui, grįstą pasaulėžiūrą.

18.1. Vertinant Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo atitiktį konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad įstatymų leidėjas Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkto nuostatose aiškiai neapibrėžė, kokia informacija niekina šeimos vertybes, skatina kitokią, negu įtvirtinta Konstitucijoje ir CK, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo sampratą ir todėl turi būti priskiriama neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai:

– kaip minėta, iš ginčijamo teisinio reguliavimo parengiamųjų dokumentų matyti, kad įstatymų leidėjas siekė, jog būtų ribojama informacijos apie kitokius nei vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos modelius sklaida nepilnamečiams;

– minėta ir tai, kad pagal CK nustatytą teisinį reguliavimą, į kurį daroma nuoroda pareiškėjo ginčijamu teisiniu reguliavimu, šeimos santykiai gali susiklostyti ne tik tarp santuoką sudariusių vyro ir moters, bet ir tarp kitų, paprastai giminystės ryšiais siejamų, asmenų;

– konstitucinė šeimos samprata, į kurią taip pat daroma nuoroda ginčijamoje nuostatose, nesuponuoja, kad šeima gali būti sukurta tik santuokos pagrindu; pagal Konstituciją yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, t. y. grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prierašumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas; konstitucinė šeimos samprata apskritai yra neutrali lyties požiūriu.

Taigi iš Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte nustatyto teisinio reguliavimo nėra aiškus jame įtvirtinto informacijos sklaidos ribojimo turinys, neaišku, kokią konkrečiai informaciją apie kitokią, negu įtvirtinta Konstitucijoje ir CK, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo sampratą siekiama riboti, ar Konstitucijoje ir CK įtvirtinta santuokos samprata ir šeimos kūrimo samprata vartojamos kaip sinonimai, ar turi skirtingą turinį.

Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte nustatyto teisiniu reguliavimu nepaisyta konstitucinio teisinės valstybės principo suponuojamo reikalavimo teisės aktuose nustatyti

aiškų, suprantamą, neprieštariną teisinį reguliavimą, o įtvirtinant informacijos, pateikiamos nepilnamečiams, ribojimus sąvokas apibrėžti itin aiškiai ir suprantamai.

18.2. Vertinant Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2 dalims, 38 straipsnio 1, 2 dalims, pažymėtina, kad nei iš Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų ar kitų iš Konstitucijos kylančių žmogaus teisių ir laisvių ribojimo bendrųjų reikalavimų, nei iš Konstitucijoje, *inter alia* jos 38 straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtintos konstitucinės šeimos sampratos ar konstitucinio vaiko pirmumo imperatyvo nekyla reikalavimas riboti nepilnamečiams pateikiamą informaciją apie kitokius nei vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos modelius, kai bendro jų gyvenimo santykiai grindžiami šeimai, kaip konstituciniam institutui, būdingais pastoviais emocinio prierašumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagarbos, bendro vaikų auklėjimo ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas.

Pažymėtina, kad informacijos apie kitokius nei vyro ir moters santuokos pagrindu sukurtos šeimos modelius ribojimas nepilnamečiams vaikams nėra būtinas siekiant apsaugoti Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje išvardytas ar kitas Konstitucijos saugomas konstitucines vertybes. Priešingai, taip ribojant laisvę gauti ir skleisti informaciją, nepilnamečiams vaikams būtų trukdoma formotis kaip brandžioms, visapusiškoms asmenybėms, toks ribojimas yra nesuderinamas su konstitucine valstybės pareiga užtikrinti harmoningą ir visapusišką vaiko vystymąsi, paremtą pagarba žmogaus teisėms ir orumui, taip pat demokratinėi visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos vertybėmis.

Taigi konstatuotina, kad Įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti nepilnamečių vaikų teisių ir teisėtų interesų apsaugą nuo neigiamą poveikį nepilnamečiams darančios informacijos, ginčijamu Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punkte įtvirtintu teisiniu reguliavimu nustatęs informacijos apie šeimos modelius sklaidos ribojimus, sudarė prielaidas susiaurinti šeimos, kaip konstitucinio instituto, turinį, nepagrįstai riboti tokios informacijos sklaidą ir nepilnamečių asmenų informacijos laisvę, taigi sudarė prielaidas paneigti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes ar jų nepaisyti, neužtikrino pareigos nepilnamečiams skleisti objektyvią ir realius visuomeninius santykius atliepiančią informaciją, padedančią susiformuoti konstitucinėmis vertybėmis, be kita ko, pagarba kito žmogaus teisėms ir jo orumui, grįstą pasaulėžiūrą, ir taip pažeidė Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2, 3 dalių reikalavimus, nesilaikė iš Konstitucijos, *inter alia* jos 38 straipsnio 1, 2 dalių, kylančios šeimos, kaip konstitucinės vertybės, kuri gali būti sukurta ne tik santuokos pagrindu, sampratos.

18.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija) 16 punktas prieštarauja Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2, 3 dalims, 38 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

19. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijos 29 straipsniui, 138 straipsnio 3 daliai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo Įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies (2009 m. gruodžio 22 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 154-6959) 16 punktas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnio 1, 2, 3 dalims, 38 straipsnio 1, 2 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai Tomas Davulis
Gintaras Goda

Aurelijus Gutauskas
Giedrė Lastauskienė
Algis Norkūnas
Daiva Petrylaitė
Janina Stripeikienė
Stasys Šedbaras